

Bank dobrych praktyk. Przeciwdziałanie ubóstwu energetycznemu w Polsce.

Anna Bednarska

Departament Elektroenergetyki i Gazu

Kilka słów o Zespole:

Zespół do spraw wsparcia odbiorcy wrażliwego oraz redukcji ubóstwa energetycznego w Polsce powołany na mocy zarządzenia Ministra Klimatu i Środowiska z dnia 22 lutego 2021 r. jako:

- organ pomocniczy ministra właściwego do spraw energii
- odpowiedź na wciąż aktualny problem z zakresu niedostatecznej pomocy odbiorcom wrażliwym i ubogim energetycznie.

Strategicznym celem Zespołu było przygotowanie kompleksowych działań mających na celu wsparcie odbiorcy wrażliwego energii elektrycznej i gazu ziemnego oraz przegląd narzędzi redukcji ubóstwa energetycznego w Polsce.

Członkowie Zespołu – przedstawiciele:

ministra właściwego do
spraw zabezpieczenia
społecznego

ministra właściwego do
spraw gospodarki

ministra właściwego do
spraw budownictwa,
planowania i
zagospodarowania
przestrzennego oraz
mieszkalnictwa

ministra właściwego do
spraw budżetu

ministra właściwego do
spraw finansów
publicznych

ministra właściwego do
spraw oświaty i
wychowania

ministra właściwego do
spraw energii

Głównego Urzędu
Statystycznego

Urzędu Regulacji
Energetyki

Narodowego Funduszu
Ochrony Środowiska i
Gospodarki Wodnej

Ministerstwa Klimatu i
Środowiska – wyznaczeni
pisemnie przez
Przewodniczącego

Głos doradczy:

**Instytut Badań
Strukturalnych**

Fala Renowacji

**Krajowa Agencja
Poszanowania Energii
S.A.**

**Federacja
Konsumentów**

Urząd Miasta Krakowa

**Urząd Miasta i Gminy
Skawina**

**Wojskowa Akademia
Techniczna**

**Warszawskie
Stowarzyszenie
Lokatorów**

**Towarzystwo Obrotu
Energia**

**Polskie Towarzystwo
Przesyłu i Rozdziału
Energii Elektrycznej**

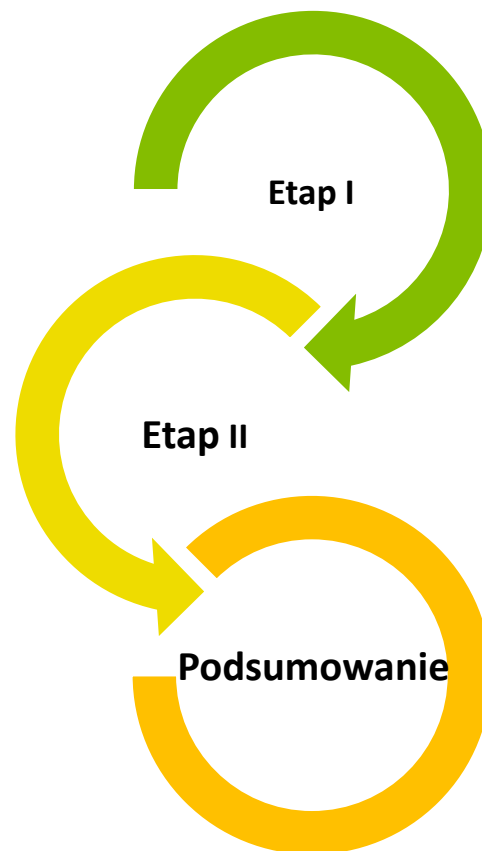
Harmonogram prac

Etap I

Zespół zajmował się wypracowaniem założeń do zmian legislacyjnych ustawy – Prawo energetyczne, zgodnych z wymaganiami dyrektywy UE 2019/944, dotyczących wsparcia odbiorcy wrażliwego oraz wypracowania definicji ubóstwa energetycznego

Etap II

Zespół zajmował się opiniowaniem istniejących instrumentów i programów wsparcia, które wpływają na obniżenie poziomu ubóstwa energetycznego oraz wzrost komfortu i jakości życia obywateli, znajdujących się w szczególnie trudnej sytuacji finansowo-ekonomicznej

Podsumowanie

Raport z zakończenia prac Zespołu – marzec 2022 r.

Wynik prac Zespołu

**Bank Dobrych Praktyk.
Przeciwdziałanie ubóstwu
energetycznemu w Polsce.**

**Tabela 1 – Charakterystyka
instrumentów wpływających
na redukcję ubóstwa
Energetycznego
w Polsce**

**Tabela 2 – Propozycja
nowych instrumentów bądź
modyfikacja już istniejących**

<https://www.gov.pl/web/klimat/jak-wspierac-odbiorce-wrazliwego-energii-i-redukowac-ubostwo-energetyczne-bank-dobrych-praktyk-juz-dostepny-dla-gmin>

Bank dobrych praktyk

W BDP zebrano najważniejsze dobre praktyki i doświadczenia, które mogą zostać wykorzystane przez zainteresowane podmioty do działań na rzecz redukcji zjawiska ubóstwa energetycznego w szczególności w wymiarze lokalnym.

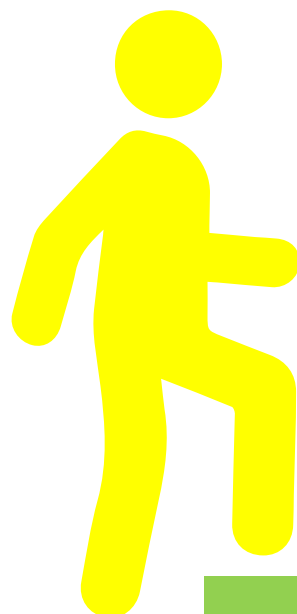
Bank jest ogólnodostępnym opracowaniem – do wykorzystania przez samorzady - ich działania na rzecz redukcji ubóstwa przełożą się na szczebel krajowy

Działania na poziomie lokalnym

1 Dotarcie do potrzebujących

2 Metody inwentaryzacji i stanu technicznego i źródeł ciepła

3 Opracowanie wytycznych do przeprowadzenia analizy problemu ubóstwa energetycznego

4 Sposoby wsparcia osób ubogich energetycznie

5 Współpraca między jednostkami

1

Dotarcie do potrzebujących

Jednym z problemów walki z ubóstwem energetycznym jest trudność z identyfikacją osób faktycznie nim dotkniętych. Należy pamiętać, że każdy przypadek jest inny, może dotyczyć innych aspektów zjawiska i być konsekwencją różnych przyczyn, a więc każdy wymaga indywidualnego podejścia. Wśród dostępnych narzędzi można wymienić następujące:

- inwentaryzacja stanu technicznego budynków i źródeł ciepła,
- wywiad środowiskowy i ankietyzacja,
- współpraca między urzędami gmin a ośrodkami pomocy społecznej,
- pozyskiwanie informacji od jednostek niższego szczebla – np. wójtów, sołtysów,
- działania informacyjno-edukacyjne.

Czynniki utrudniające identyfikację osób ubogich energetycznie

Dotarcie do potrzebujących może okazać się zadaniem niełatwym i skomplikowanym m.in. z powodu następujących czynników:

- brak formalnego obowiązku zbierania takich danych przez gminy,
- brak danych, informacji zwrotnych oraz brak zaangażowania i współpracy ze strony mieszkańców,
- brak wytycznych oraz narzędzi,
- brak zasobów ludzkich do wykonywania zadań,
- brak środków w budżecie gminy czy powiatu na dodatkowe działania,
- biurokracja, niesprawne przetwarzanie i przekazywanie danych między instytucjami,
- nieuregulowany stan prawny nieruchomości,
- brak ewidencji budynków wraz z opisem stanu technicznego,
- specyfika gminy,
- pandemia COVID-19,
- brak świadomości ekologicznej,
- poczucie wstydu i brak zaufania mieszkańców względem pracowników administracji.

Prace przygotowawcze JST

Przed rozpoczęciem jakichkolwiek działań, warto zapoznać się z praktykami realizowanymi przez inne jednostki samorządu terytorialnego (JST), szczególnie o podobnej charakterystyce lokalnej, aby skorzystać z zebranych przez nie doświadczeń w obszarze walki ze zjawiskiem ubóstwa energetycznego.

Przeprowadzona w tym celu ankieta dla pracowników jednostek samorządu terytorialnego może stanowić punkt wyjścia i propozycję analizy zjawiska ubóstwa energetycznego w gminie czy powiecie.

Pozyskiwanie informacji spoza zasobów urzędu gminy czy powiatu

Próbując określić grupę potrzebujących, warto zabiegać o pozyskanie informacji od wójtów, sołtysów czy mieszkańców badanych miejscowości, wsi czy osiedli. W większości przypadków to właśnie te osoby mają największą wiedzę o gospodarstwach domowych, które potrzebują wsparcia. Zebrane w ten sposób dane będą stanowiły bazę i podstawę do dalszych działań, którymi powinny być wizyty domowe i rozmowy z potencjalnymi beneficjentami wsparcia.

Na wstępnym etapie prac nad identyfikacją osób zagrożonych ubóstwem energetycznym, pomocna może okazać się także współpraca między JST a ośrodkami pomocy społecznej (OPS), ponieważ posiadają one informacje dotyczące mieszkańców pobierających zasiłki w gminach i korzystających z innych form pomocy społecznej.

Przeprowadzanie ankiet wśród mieszkańców

Z uwagi na sensytywność problemu ubóstwa energetycznego i brak gotowych baz danych, na podstawie których gminy mogłyby określić docelową grupę beneficjentów, w wielu przypadkach konieczne będzie pozyskiwanie informacji bezpośrednio od mieszkańców podczas indywidualnych wizyt domowych.

Ankieta powinna zawierać pytania dotyczące czynników takich jak:

- konstrukcja i stan techniczny budynku czy mieszkania,
- jego powierzchnia,
- dostęp do sieci ciepłowniczej, ew. stosowanie innego sposobu ogrzewania,
- dostęp do bieżącej wody,
- moc i klasa energetyczna używanych urządzeń elektrycznych,
- ilość wykorzystywanej energii
- liczba osób zamieszkujących w danym gospodarstwie domowym.

Już podczas samej rozmowy i zbierania odpowiedzi na wskazane w ankiecie pytania, urzędnicy mogą przyczynić się do poprawy sytuacji mieszkańców poprzez wskazanie im działań, które mogą zrealizować samodzielnie, przy niskich nakładach finansowych czy nawet bezkosztowo.

Metody inwentaryzacji

W celu zdiagnozowania skali ubóstwa energetycznego i określenia konkretnych potrzeb niezbędne jest przeprowadzenie inwentaryzacji technicznej budynków pod kątem ich efektywności cieplnej.

Istotne jest określenie ogólnego stanu budynków, w szczególności sprawdzenie:

- szczelności okien,
- ocieplenia przegród zewnętrznych,
- dostępności automatyki do regulacji wykorzystywanego ciepła (m.in. w postaci zaworów i głowic termostatycznych na każdym grzejniku),
- stanu dachu,
- przeprowadzenie kontroli drożności wentylacji.

Na podstawie inwentaryzacji można określić ewentualne potrzeby inwestycyjne i ich koszty.

3 Opracowanie wytycznych do przeprowadzenia analizy problemu

Po zgromadzeniu informacji o potencjalnych potrzebujących powinien nastąpić etap analizy danych w celu wypracowania skutecznych środków zaradczych. Należy określić wytyczne do przeprowadzenia takiej analizy, które m.in. powinny obejmować następujące elementy:

analiza stanu technicznego budynku, zidentyfikowanie niezbędnych inwestycji, oszacowanie dochodów i wydatków oraz obciążeń finansowych czy prawnych

określenie kryteriów oraz procedury postępowania

identyfikacja osób potrzebujących

określenie dostępnych narzędzi i form wsparcia,

dobór odpowiednich form wsparcia w zależności od przyczyny problemu

potwierdzenie danych i uprawnień zaangażowanych w badanie specjalistów w dziedzinie ubóstwa i efektywności energetycznej inwestycji

znajomość definicji ubóstwa energetycznego oraz jego przyczyn

stosowanie wskaźników ubóstwa energetycznego

edukacja i doradztwo energetyczne +ekodoradcy

udział mieszkańca w inwestycji oraz jego aktywność zawodowa

współpraca międzysektorowa

korzystanie z przykładów dobrych praktyk

4

Sposoby wsparcia osób ubogich energetycznie

Pomoc będzie tym skuteczniejsza, im lepiej rozpoznane zostaną potrzeby beneficjentów, a oferowane sposoby wsparcia zostaną dostosowane do indywidualnej sytuacji poszczególnych gospodarstw domowych.

W niektórych przypadkach kluczowa może okazać się rozmowa i zasugerowanie wprowadzenia zmian behawioralnych, czyli wpłynięcia na zachowania osoby ubogiej energetycznie, ponieważ sama zmiana podstawowych nawyków i eliminacja błędów korzystania z energii elektrycznej czy ciepła będzie stanowiła rozwiązanie problemu w całości lub w pewnej jego części.

5 Współpraca między jednostkami

Niedostateczna wymiana informacji, brak współpracy pomiędzy wydziałami w urzędach czy pomiędzy jednostkami samorządów terytorialnych, przyczyniają się do powstawania barier, które w ostatecznym rozrachunku nie pozwalają skierować wsparcia, do tych odbiorców, którzy najbardziej go potrzebują. Dlatego też warto zadbać o dobrą współpracę z innymi jednostkami czy organizacjami, które posiadają odpowiednią wiedzę dotyczącą ubóstwa energetycznego w regionie. Podejmując działania na poziomie gminnym warto więc nawiązać relacje np. z urzędami miast, starostwami czy urzędami marszałkowskimi. Można też podjąć współpracę z sąsiednimi gminami, aby zwiększyć zasięg działań.

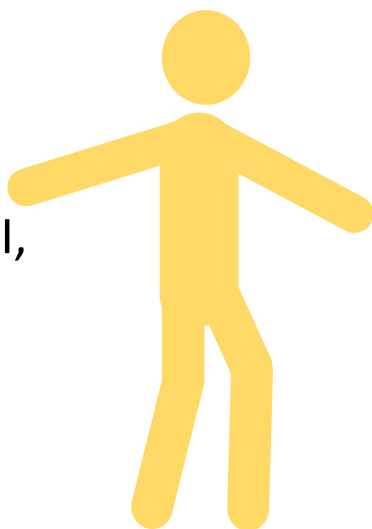

Programy wspomagające dla gmin

Finansowanie dodatkowych pracowników/ekodoradców

W przypadku braków kadrowych i funduszy na zatrudnienie dodatkowych osób, warto się zastanawiać nad pozyskaniem zewnętrznych środków:

- z programu LIFE,
- z programu ELENA finansowanego ze środków EBI,
- w ramach projektu ASSIST.

Program zachęt dla gmin w ramach Programu „Czyste Powietrze”

- 1) zwrot kosztów wydawania zaświadczeń niezbędnych do ubiegania się o dotację z Programu Czyste Powietrze oraz pomocy mieszkańcom przy składaniu wniosków do Programu;
- 2) przekazanie środków na prowadzenie i utworzenie punktu konsultacyjnego w gminach, w tym środków na zatrudnienie pracowników;
- 3) nagroda dla najbardziej aktywnych gmin, które przyjmą największą liczbę wniosków w stosunku do liczby budynków na terenie gminy w ciągu roku.

Ekodoradc y

Przykłady dobrych praktyk (działania Urzędu Gminy Kraków)

Program Ograniczania Niskiej Emisji (PONE)

Dotacje na:

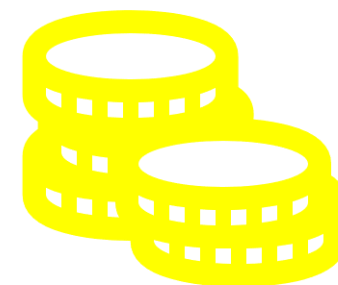
1. trwałą zmianę systemu ogrzewania opartego na paliwie stałym,
2. podłączenie ciepłej wody użytkowej w związku z likwidacją palenisk lub kotłów opalanych paliwami stałymi,
3. instalację kolektorów słonecznych i pomp ciepła.

Program Ostonowy Pomocy Społecznej

Przeznaczony dla osób, które przeprowadzały trwałą zmianę systemu ogrzewania opartego na paliwie stałym na system proekologiczny, a nie złożyły wniosku w ramach PONE na zasadach do 100% kosztów kwalifikowanych.

Lokalny Program Ostonowy

Dopłaty do rachunków dla osób, które ponoszą zwiększone koszty grzewcze lokalu, związane z trwałą zmianą systemu ogrzewania, opartego na paliwie stałym, na jeden z systemów proekologicznych.

Przykłady dobrych praktyk (działania Urzędu Gminy Kraków)

Program termomodernizacji budynków jednorodzinnych

Dofinansowanie do 100% kosztów poniesionych dla budynków jednorodzinnych, które wymieniły źródło ogrzewania na proekologiczne.

Program rozwoju odnawialnych źródeł energii na obszarze Gminy Miejskiej Kraków 2020

Program został skierowany do mieszkańców budynków wymieniających źródła ogrzewania na proekologicznie.

Program likwidacji instalacji grzewczych na paliwo stałe 2020

Skierowany wyłącznie do osób, których wnioski w ramach Programu Ograniczania Niskiej Emisji dla Miasta Krakowa pozostały bez rozpatrzenia lub zostały odrzucone z powodu stwierdzonych braków formalnych.

Przykłady dobrych praktyk (działania Urzędu Gminy Skawina)

Określenie kluczowych etapów realizacji programu

Gmina Skawina samodzielnie określiła dodatkowe warunki uczestnictwa w programie „Stop Smog” dla swoich mieszkańców.

Finansowanie dodatkowych pracowników/ekodoradców

W urzędzie Gminy Skawina większość pracowników wydziału zajmującego się problematyką ubóstwa energetycznego to ekodoradcy finansowani ze źródeł zewnętrznych - z programu LIFE oraz z programu ELENA finansowanego ze środków Europejskiego Banku Inwestycyjnego (EBI).

Możliwość odpracowania wsparcia

Mieszkaniec gminy Skawina musiał wygospodarować 10 % wkładu własnego do dotacji: 10% wkładu można wpłacić całościowo (nie jest to nigdy więcej niż 6 tys.) bądź płacić w dogodnych ratach, gdzie mieszkaniec ma wpływ na harmonogram wpłat. Wprowadzono również możliwość odpracowania wkładu w ramach prac na rzecz gminy, dopasowując zakres prac do możliwości beneficjenta. Jeżeli mieszkaniec czy właściciel mieszkania nie może sam odpracować dofinansowania (na przykład ze względu na jakąś niepełnosprawność czy zły stan zdrowia), może wskazać osobę z rodziny, która podejmie się tej pracy za niego.

Dziękuję za
uwagę